

ЛІТЕРАТУРА

1. Головне Управління Держземагенства в Тернопільській області [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://zem.te.ua/>
2. Земельні ресурси України / За ред. Медведева М.М., Лактіонової Т.М. – К.: Аграрна наука, 1998. – 150 с.
3. Паньків З.П. Земельні ресурси: Навчальний посібник / З.П.Паньків. - Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2008. - 272 с.
4. Питуляк М.Р. Потенціал земельних ресурсів. Природні умови та ресурси Тернопільщини / Наук. ред. М.Я.Сивий, Л.П.Царик. – Тернопіль: ТзОВ «Терно-граф», 2011. – С. 213-220.

Депутат М.

Науковий керівник – доц. Питуляк М.Р.

СУЧАСНИЙ СТАН СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ У ХМЕЛЬНИЦЬКІЙ ОБЛАСТІ

В останні роки загострюються проблеми пов'язані з використанням земельних ресурсів у сільському господарстві. Основною причиною виникнення низки проблем у системі сільськогосподарського землекористування є трансформація земельних відносин України до ринкового типу без сформованих ефективних механізмів реформування.

Загострення проблем пов'язаних із сільськогосподарським природокористуванням характерне для Хмельницької області. Тому дослідження сучасного стану та структури земельних ресурсів цієї області є актуальним.

Земельний фонд області складає 2062,9 тис. га, в структурі земельного фонду майже 3/4 території зайнято сільськогосподарськими землями, з них сільськогосподарських угідь 75,9%, в тому числі ріллі 60,7%, перелоги - 0,1%, багаторічних насаджень - 2,0%, сіножатей і пасовищ - 13,1%. Під лісами та лісовкритими площами зайнято 13,9% території, забудовані землі займають 4,1% заболочені землі - 1,0%, відкриті землі без рослинного покриву або з незначним рослинним покривом (піски, яри, землі зайняті зсувами і т.д.) 1,2%, під поверхневими водами знаходиться 2,1% (Рис. 1).

Характеристика сільськогосподарських земель, відображає їх структуру, особливості використання. У структурі сільськогосподарських угідь, загальна площа яких 1569,7 тис. га, найбільшу частку займає рілля – 79,9%, сіножаті та пасовища – 17,3%, багаторічні насадження 2,6%.

До сільськогосподарських угідь відносять рілля, сіножаті та пасовища, багаторічні насадження, площі яких в межах території Хмельницької області розподілені нерівномірно.

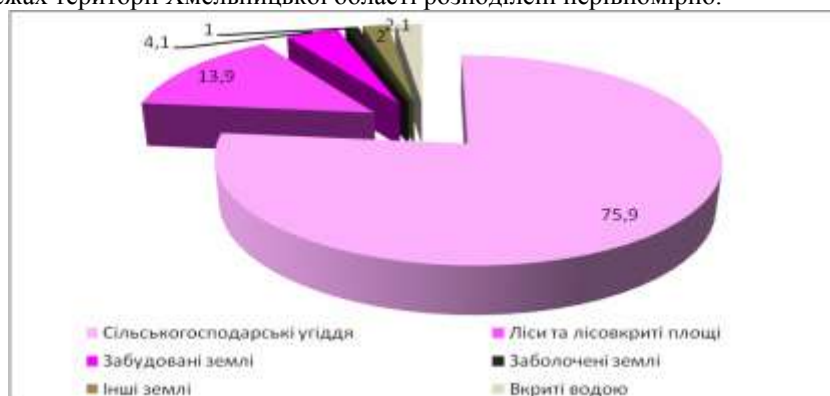


Рис. 1. Структура земельного фонду Хмельницької області. (%)

Найбільша частка сільськогосподарських угідь у Теофіпольському (89,2%), Волочиському (87,6%), районах Хмельницької області. Така висока частка сільськогосподарських угідь пов'язана зі сприятливими природними чинниками: рівнинний рельєф, родючі чорноземні ґрунти, достатня кількість тепла і вологи. Значно меншу частку займають сільськогосподарські угіддя у таких районах Хмельницької області: Шепетівському (61,1%), Ізяславському(63,8%). Основу сільськогосподарських угідь становить рілля, яка займає 79,9% (1254,3 тис. га) від площі сільськогосподарських угідь області. Це свідчить про високу розораність сільськогосподарських угідь.

Частка ріллі в структурі сільськогосподарських угідь є максимальною і коливається в межах 72,2% - 87,0%. Найбільшу частку рілля займає в Чемеровецькому (87,0%), Городоцькому (85,0%), Красилівському (84,2%), Волочиському(84,0%), Староконстантинівському (85,9%) районах.

Частка сіножатей і пасовищ у структурі сільськогосподарських угідь території Хмельницької області значно менша в порівнянні з ріллею і становить відповідно 8,6%. Максимальна частка сіножатей та пасовищ у Білогірському Вінковецькому, Деражнянському районах. На території Ізяславського, Полонського, Білогірського, Шепетівського районів частка сіножатей і пасовищ більша 20% від всіх сільськогосподарських угідь.

Щодо багаторічних насаджень, то найбільша їх площа (більше 5,0 тис. га) є у Новоушицькому районі, а менші їх площі: у Деражнянському - 2,7 тис. га, Вінковецькому – 2,8 тис. га, Городоцькому - 2,2 тис. га, Хмельницькому – 3,8 тис. га, адміністративних районах.

Показниками використання земельних ресурсів є їх сільськогосподарська освоєність та розораність, а також розораність сільськогосподарських угідь. Всі ці показники тісно пов'язані і залежать від площі сільськогосподарських угідь, їх частки в структурі земельного фонду, а також частки орних земель в структурі земельного фонду і структурі сільськогосподарських угідь. Використовуючи розраховані величини цих показників нами встановлено деякі особливості їх територіальної диференціації.

Розораність сільськогосподарських угідь є досить високою – 79,9%. Максимальні показники розораності території (понад 60%) спостерігаються у західній та центральній частині Хмельницької області – Білогірському, Волочиському, Городоцькому, Красилівському, Старокостянтинівському, Старосинявському, Теофіпольському, Чемеровецькому адміністративних районах. У північній і південній частині Хмельницької області цей показник дещо нижчий і становить 40...50%. Зниження цього показника відбувається за рахунок збільшення в цих районах площ сіножатей, пасовищ, багаторічних насаджень та інших типів земель.

Найнижчий рівень сільськогосподарської освоєності у Шепетівському адміністративному районі Хмельницької області – 56,1%. В північних адміністративних районах області цей показник загалом дещо менший ніж в центральній і південній частинах, що зумовлене фізико-географічними особливостями цього регіону та землекористуванням (Мале Полісся).

Таким чином в межах області спостерігається певні відмінності щодо структури сільськогосподарських угідь, їх розораності та сільськогосподарської освоєності.

Ґрунтовий покрив Хмельницької області характеризується значною еродованістю – 35,7%. В області спостерігається активізація деградаційних процесів, особливо ерозійних, чому сприяло необґрунтоване збільшення площ просапних культур і зменшення площ багаторічних трав. Повсюдним є спад вмісту гумусу в ґрунтах (на 1,8..2,0%). Це зумовлено незбалансованістю між надходженням органічної речовини в ґрунт та виходом її з врожаєм, що веде до погіршення фізико-хімічних властивостей ґрунтів, а згодом як наслідок – зниження врожайності сільськогосподарських культур.

Середній вміст гумусу в ґрунтах складає 3,08 %. В цілому по області у ґрунтах ріллі переважає вміст гумусу на рівні підвищеного (361,7 тис. га, 37,4% від площі ріллі) та середнього (312,9 тис. га, 32,3%) забезпечення. Для аналізу екологічного стану ґрунтів нами визначалися показники сільськогосподарської освоєності, аграрного навантаження та екологічної стійкості.

Оцінка аграрного навантаження проводилась для таких видів сільськогосподарських угідь як сіножаті, пасовища, багаторічні насадження, рілля, використовуючи методику К.І. Гофмана (1982) і П.Г. Шищенка (1988). Сумарне значення коефіцієнта аграрного перетворення в області коливається від 3,8 до 6 балів. Частка зайнятих під різними видами сільськогосподарського природокористування земель змінюється від 1,2% (під багаторічними насадженнями) до 89,7% (під орними землями).

Аналіз особливостей аграрного навантаження в межах області свідчить про значні територіальні відмінності. Так, найвищі показники аграрної перетвореності характерні для Старокостянтинівського і Теофіпольського адміністративних районів (5,8..6,0), а найменші – для Шепетівського (3,8) Ізяславського (4,0) адміністративних районів.

Визначення та аналіз показника антропогенної зміни дає підстави говорити про те, що область має високий рівень аграрної перетвореності – 4,7 бала. Найвищий рівень аграрної перетвореності характерний для центральної частини області – 5,0..5,8. За рівнем аграрної перетвореності в області можна виділити 3 групи районів – слабо перетворені (3,5..4,5), середньоперетворені (4,51..5,5), перетворені (5,51..6,5). До першої групи входять адміністративні райони, які знаходяться в північній частині області, до другої – адміністративні райони південної частини області, до третьої – адміністративні райони центральної частини. Величина цього показника в значній мірі залежить від площинної дії того чи іншого виду природокористування, а, особливо, сільськогосподарського. В тих районах, де значну площу займають сільськогосподарські угіддя, а особливо орні землі, значення показника аграрної перетвореності сягає максимальної величини. Отже, область характеризується значним рівнем антропогенного впливу. Найінтенсивнішим є сільськогосподарське навантаження для якого характерна певна територіальна диференціація.

Для показника екологічної стійкості земельних ресурсів також характерна територіальна диференціація. Найбільша стійкість земельних ресурсів у північній частині області – 0,6 – 1,1 де значно меншою є частка розораних земель. Максимальне значення цього показника у Шепетівському– 1,1, Славутському – 0,9 районах. У центральній і західній частинах області цей показник є найнижчий – 0,2 – 0,4 (Волочиський, Старокостянтинівський, Старосинявський, Чемеровецький).

На основі цього аналізу бачимо, що між рівнем сільськогосподарської освоєності угідь і площею рілля існує прямий взаємозв'язок: при збільшенні площі сільськогосподарських угідь - зростає сільськогосподарська освоєність.

Тому важливою проблемою для області є оптимізація сільськогосподарського землекористування, перехід

до екологічно-безпечного землеробства.

ЛІТЕРАТУРА

1. Екологічний паспорт Хмельницької області [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.menr.gov.ua/protection/protection1/khmelnitska
2. Паньків З.П. Земельні ресурси: Навчальний посібник / З.П.Паньків. - Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2008. - 272 с.
3. Питуляк М. Особливості землекористування в Хмельницькій області. / М.Питуляк, М.Питуляк // Наукові записки ТДПУ. Серія: Географія – Тернопіль, 2005. – вип. № 11. – С. 220-224.
4. Сухий П. Особливості використання земель сільськогосподарського призначення Хмельницької області / П.Сухий Н. Заблотовська // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: географія. Спеціальний випуск. – Тернопіль: СМП "Тайп". – №2 (випуск 32). – 2012

Базан М.

Науковий керівник – доц. Питуляк М.Р.

ЗЕМЕЛЬНІ РЕСУРСИ КРЕМЕНЕЦЬКОГО РАЙОНУ: ЇХ СТРУКТУРА І ОПТИМІЗАЦІЯ ВИКОРИСТАННЯ

Земельні ресурси разом з іншими природними ресурсами (лісовими, водними, мінеральними, кліматичними) є компонентами оточуючого середовища, місцем існування людини, їм належить активна участь у суспільному виробництві, вони є засобом виробництва і джерелом задоволення потреб людини. Особливості земельних ресурсів полягають у тому, що їх не можуть замінити жодні інші ресурси і вони повинні використовуватися там, де знаходяться. Територія Кременецького району є давно заселеною і характеризується високою аграрною освоєністю, тому дослідження земельних ресурсів району є актуальним.

Об'єктом дослідження є земельні ресурси Кременецького району. **Предмет дослідження** – особливості використання і оптимізації земельних ресурсів на території Кременецького району.

Метою роботи є вивчення та аналіз земельного фонду Кременецького району.

В Законі України «Про охорону земель» вказано, що земельні ресурси – це сукупний природний ресурс поверхні суші як просторового базису розселення і господарської діяльності, основний засіб виробництва у сільському та лісовому господарстві. Багатівікова практика говорить про те, що головними джерелами процвітання будь-якої держави є її земельні ресурси. Земельні ресурси відіграють важливу роль в існуванні нашої планети і обумовлюють функціонування інших природних ресурсів, а саме – рослинного і тваринного світу, атмосферного повітря, поверхневих і підземних вод [3].

Із загальної площі 91754,00 га земель Кременецького району на землі сільськогосподарського призначення припадає 67096,24 га. Землі лісового фонду – 16784,48 га, забудовані землі – 4181,50 га, відкриті заболочені землі – 217,77 га, відкриті землі без рослинного покриву або з незначним рослинним покривом – 2612,90 га, під водами – 861,11 га.

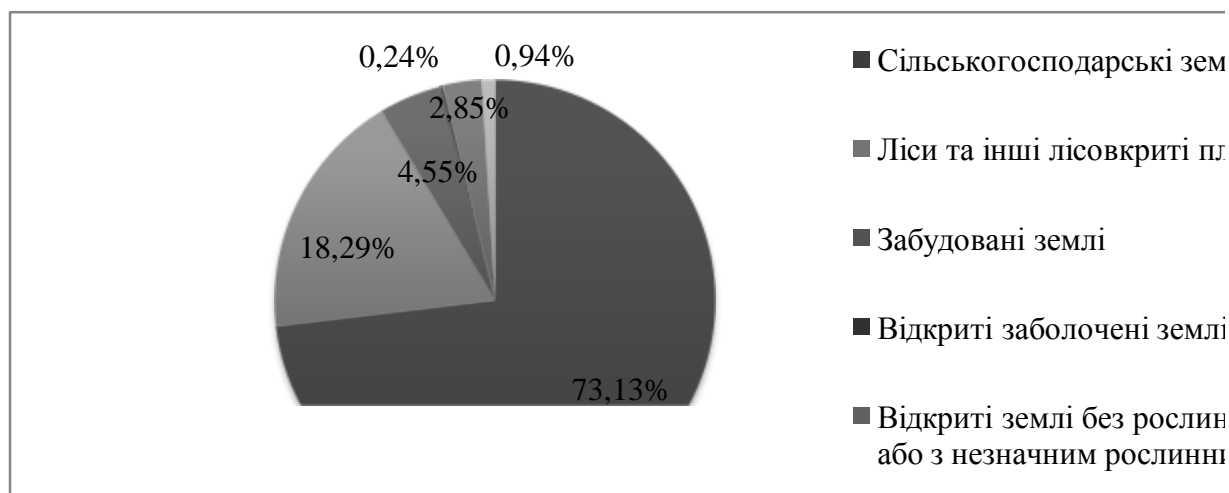


Рис. 1. Структура земельного фонду Кременецького району

У структурі сільськогосподарських земель району найбільшу площу займають сільськогосподарські угіддя. Їх площа в межах району становить 65563,97 га, і це дорівнює 97,71% від площі земель сільськогосподарського призначення та 71,46% від загальної площі земель району. Найбільші площі сільськогосподарських угідь в межах району зосереджені в Білокриницькій – 3123,34 га (61% від загальної площі земель сільської ради), Ридомильській – 3170,81 га (86%), Будківській – 3422,43